

บทสรุป

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ปี ๒๕๕๗

ภารกิจการจัดทำรายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประจำปีของประเทศไทยเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๘) และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๕ (๖) โดยกำหนดให้ กสม. จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี พร้อมทั้งให้เปิดเผยต่อสาธารณชน

ในการจัดทำรายงานประจำปี ๒๕๕๗ ฉบับนี้ กสม. ได้รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และคัดเลือกประเด็นจากสถานการณ์สำคัญซึ่งเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน สื่อมวลชน สาธารณชน ตลอดจนประชาคมระหว่างประเทศ และ/หรือเห็นว่ามีผลอย่างสำคัญต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศ รวมถึงเรื่องที่ กสม. ได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งจากการจัดทำรายงาน การตรวจสอบ หรือการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาไปยังรัฐบาล หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ในด้านต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์หรือมาตรฐานหลักในการประเมิน ทั้งนี้ ด้วยความมุ่งมั่นในบริบทของการจัดทำรายงานที่เสนอข้อมูลที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ หรือมีข้อกังขาเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลให้มากที่สุด กสม. ได้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการปฏิบัติงานโดยตรง ทั้งจากการติดตามตรวจสอบกรณีร้องเรียน หรือการปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังได้รวบรวมข่าวสารและรายงานสถานการณ์จากแหล่งต่าง ๆ โดยสอบทานความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อประกอบการจัดทำรายงาน

รายงานฉบับนี้ ครอบคลุมมิติสิทธิมนุษยชนทั้งหมด ๙ ด้านหลัก ๆ ได้แก่ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิชุมชน สิทธิด้านที่ดินและป่า สิทธิเด็ก สตรี และความเสมอภาคทางเพศ สิทธิผู้สูงอายุ คนพิการ และการสาธารณสุข สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และสถานะบุคคล และสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ เป็นไปตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ยุทธศาสตร์และกรอบการดำเนินงานของ กสม. ระหว่างปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๘ และประเด็นหลัก ๆ ที่ประชาชนให้ความสำคัญ โดยมีมติเหล่านี้จะทับซ้อน เชื่อมโยง และเกี่ยวพันกันในลักษณะต่าง ๆ

รายงานฉบับนี้ สะท้อนสถานการณ์ความรุนแรง และการเปลี่ยนผ่านในปรากฏการณ์การเมืองการปกครอง และกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงถึงข้อเรียกร้องจากสถานการณ์การชุมนุมอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิรูปประเทศซึ่งที่ผ่านมาได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เป็นสาเหตุสำคัญของความไม่เท่าเทียมกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ซึ่งล้วนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน และมีความสัมพันธ์กับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชน เช่น สิทธิในการดำรงชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำที่เหมาะสม สิทธิในสุขภาพ สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการทำงาน เป็นต้น

ทั้งนี้ ที่ผ่านมารัฐได้มีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยออกกฎหมาย และมาตรการต่าง ๆ อาทิ การส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาคทางเพศ การมีนโยบายหรือมาตรการช่วยเหลือแก่คนพิการ และผู้สูงอายุในลักษณะการสร้างการอยู่ร่วมกันภายในสังคม (Social Inclusion) และการจัดการศึกษาเพื่อการส่งเสริมพหุลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

อุปสรรคสำคัญที่พบ ได้แก่ การกระจุกตัวหรือรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่หน่วยราชการส่วนกลาง รวมถึงการดำเนินนโยบายที่รวมศูนย์อำนาจครอบคลุมในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการเมืองการปกครอง ตลอดจนการที่ประชาชนและชุมชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความรุนแรงยิ่งขึ้นจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมและโครงการขนาดใหญ่ของประเทศ ซึ่งมักพบว่า การดำเนินโครงการของทั้งรัฐและเอกชนมิได้เคารพสิทธิของประชาชนและชุมชนที่ได้รับการประกันตามรัฐธรรมนูญ หลายโครงการมิได้มีการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ตลอดจนกระบวนการประเมินผลดังกล่าว ขาดความเป็นอิสระและไม่ครบถ้วนเพียงพอตามหลักวิชาการ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการจากรัฐได้อย่างทั่วถึง และ/หรือมีคุณภาพที่เพียงพอ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนพิการ กลุ่มคนชายขอบ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและสตรี อีกทั้งกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ตลอดจนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง

สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในปี ๒๕๕๗ ในภาวะที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่แต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตลอดจนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และอยู่ในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร กสม. เห็นความสำคัญที่รัฐบาลจะต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยยึดหลักการปกครองโดยระบอบนิติรัฐและนิติธรรม การใช้กฎหมายพิเศษ ตลอดจนการจำกัดและลิดรอนสิทธิเสรีภาพควรกระทำเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความรุนแรงของสถานการณ์เท่านั้น นอกจากนี้ รัฐควรเปิดโอกาสรับฟังความเห็นของประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายและมาตรการของรัฐอย่างแท้จริง

สำหรับข้อท้าทายหรือปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การที่สังคมไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” ในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า ปัญหาการเคลื่อนย้ายคนข้ามพรมแดนทั้งที่เป็นแรงงาน ผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงกระบวนการอาชญากรรมข้ามชาติของการค้ามนุษย์ ตลอดจนการลงทุนของธุรกิจข้ามพรมแดน ล้วนก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูง และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะต้องเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต